

การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร)
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
The Development Public Mind of Students in Ban Kud Na Kham School
under the Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2

เจษฎาภรณ์ อุ้นเรือน*
 รองศาสตราจารย์ ดร.ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์**
 ดร.ชรินดา พิมพ์บุตร***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการมีจิตสาธารณะของนักเรียน 2) หาแนวทางพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน 3) ติดตามผลการพัฒนาพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ตามขอบข่ายการมีจิตสาธารณะที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กำหนด ประกอบด้วย ตัวชี้วัดที่ 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน และตัวชี้วัดที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกตการณ์ และการสะท้อนกลับ กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 46 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบบันทึก และแบบประเมินพฤติกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละความก้าวหน้า การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ของเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพและปัญหาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีดังนี้

1.1 สภาพ พบว่า นักเรียนไม่เต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ค่อยอาสาในการทำงาน เวลาทำงานช่วยเหลือบุคคลอื่นก็หวังสิ่งตอบแทน ไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนของตนเองหรือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

1.2 ปัญหา พบว่า นักเรียนขาดความตระหนักในการรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขาดจิตอาสา ไม่ชอบช่วยเหลืองานบุคคลอื่น

2. แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ใช้แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน 2 วงรอบ ดำเนินการ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) ศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการมีจิตสาธารณะของนักเรียน

2) จัดกิจกรรมพัฒนาสาธารณะของนักเรียน ประกอบด้วย 2.1) กิจกรรมเชิดชูคนดีหน้าเสาธง 2.2) กิจกรรมบันทึกความดีประจำวัน 2.3) กิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาด 2.4) กิจกรรมเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมเพื่อ

คำสำคัญ : การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน

* ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** กรรมการบริหารหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านปลวกธาตุโสภานวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

พัฒนาจิตสาธารณะ 2.5) การเข้ารับการอบรมคุณธรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และ 2.6) กิจกรรมคนดีศรีบ้านกุดนาขาม 3) การนิเทศภายใน

3. ติดตามและประเมินผลการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียน

3.1 ผลการประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโดยครู ก่อนการพัฒนา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย ($\bar{x}=2.46$) หลังการพัฒนา อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}=3.80$) และวงรอบที่ 2 การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.76$) โดยมีร้อยละความก้าวหน้า เฉลี่ย 80.86

3.2 ผลการประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะนักเรียนโดยผู้ปกครองนักเรียน ก่อนการพัฒนา พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}=2.93$) หลังการพัฒนาอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}=3.87$) และวงรอบที่ 2 การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.70$) โดยมีร้อยละความก้าวหน้า เฉลี่ย 74.55

ABSTRACT

The purpose of this study were 1) to investigate the current states and problems concerning public mind of the students 2) to seek for the guidelines to develop public mind of the students 3) to monitor and evaluate the develop public mind of the Students in Ban Kud Na Kham School under the Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2 based on the Basic Core Curriculum B.E. 2551. The indicators designated included: 1) to help other voluntarily, 2) to participate in activities at school, in communities and in the society. PAR of 4 phases comprising: planning, action, observation, and reflection was applied. The population was composed of 9 researcher including the researcher and 46 informants. Instruments used were a form of interview, a form of observation, a form of records, and a form of behavior evaluation. Mean, percentage, standard deviation, and percentage of progress were employed for the analysis of quantitative data. Content Analysis was analyzed and classified to be presented in forms of descriptive analysis.

The findings of this study were as follows:

1. The currents states and problem about public mind of students in Ban Kud Na Kham School under the Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2 were:

1.1 On states: The students are not willing to help others, not volunteered to work help other people at work, hoped the reward, and unwilling to join activities that benefit their school or their community living.

1.2 On Problems: The students lack of awareness of the responsibilities that have been assigned, lack of volunteers, not volunteered to work help other people at work.

2. The guidelines on the development of public mind for the students in Ban Kud Na Kham School under the Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2, comprised 3 means: 1) Study tours, 2) Activities to develop public mind for the students including-2.1) Activity of administration of the Good in front of the Flag Pole, 2.2) Activity of Records on Daily Good Deeds, 2.3) Activity of Cleanliness Maintenance

Campaign, 2.4) Camping for Morality to Develop Public Mind of the students, 2.5 Attending for Morality to Develop Public Mind of the students, and 2.6) Activity of the Good of Ban Kud Na Kham. And 3) Supervision.

3. Regarding the monitoring and evaluation of the development of public mind of students in Ban Kud Na Kham School under the Sakon Nakhon Primary Educational Service Area Office 2 through observation of the students' behavior, interviews those concerned and evaluation of public mind, it was found that:

3.1 The effects of the development of public mind among the students evaluated by the teacher, before the development, were at the low lever as a whole. After development in the second spiral, they were at the high level. The average Percentage of Progress was 80.86.

3.2 The effects of the develop of public mind among the students evaluated by students' parents were at the moderate level before the development and they were at the high level after the development in the second spiral. The average Percentage of Progress was 74.55.

Keywords: Development Public Mind.

ภูมิหลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) นำเสนอว่า คนคือทรัพยากรที่มีค่าที่สุด และจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ กระทรวงการศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับจิตสาธารณะ โดยในหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีเป้าหมายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ ในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ซึ่งได้กำหนดเป็นจุดหมายของการศึกษาในข้อที่ 5 คือ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งประโยชน์สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อที่ 8 ให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ ซึ่งจิตสาธารณะหมายถึง ความรู้สึกนึกคิด การกระทำการแสดงออกของมนุษย์ ทั้งโดยเจตนาหรือมิเจตนา โดยมีพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรมที่สร้างสรรค์ ดำเนินถึงผลลัพธ์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวเองเป็นตัวตั้งไม่ไปทำความเดือดร้อนให้ใคร และมุ่งทำกิจกรรมที่ดีเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อความสุจริต งามของสังคม วัฒนธรรม และประเทศชาติ โดยสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมให้เด็กได้ทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ โดยในระดับประถมศึกษาจะต้องทำกิจกรรมจำนวน 60 ชั่วโมง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 45 ชั่วโมง และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 60 ชั่วโมง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 24)

ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2 พบว่าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2, 2557, หน้า 10) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในส่วนของการพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดกิจกรรมในลักษณะของการจัดตั้งชมรม ชุมนุมอาสาพัฒนา หรือบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งเป็นกิจกรรมการบริการ ชุมชนและช่วยพัฒนาจิตสำนึกของนักเรียนให้เกิดการพัฒนาหรือช่วยเหลือส่วนรวมได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น แต่จริงๆ แล้วกิจกรรมที่จัดขึ้นควรกำหนดร่วมกับรายวิชาที่สอน กำหนดกิจกรรม ตารางเวลา การคิดวิเคราะห์ การสะท้อนความคิดในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน การลงพื้นที่ศึกษาและประเมินผล การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เน้นการบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในทุกๆ รายวิชาที่สอน ประการสำคัญกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนจะไม่ใช้กิจกรรมนอกหลักสูตรอีกต่อไป แต่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ดังนั้น โรงเรียนในฐานะสถาบัน

ศึกษาที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้การศึกษาอบรมเด็กและเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดีเพื่อเป็นกำลังของสังคม นอกจากนี้จะให้ความรู้ทางวิชาการและฝึกทักษะให้มีพฤติกรรมที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

คำถามการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ทำวิจัยได้กำหนดปัญหาการวิจัย ไว้ดังนี้

1. สภาพและปัญหาการมีจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เป็นอย่างไร
2. แนวทางพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีอะไรบ้าง
3. ผลของการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 เป็นอย่างไร

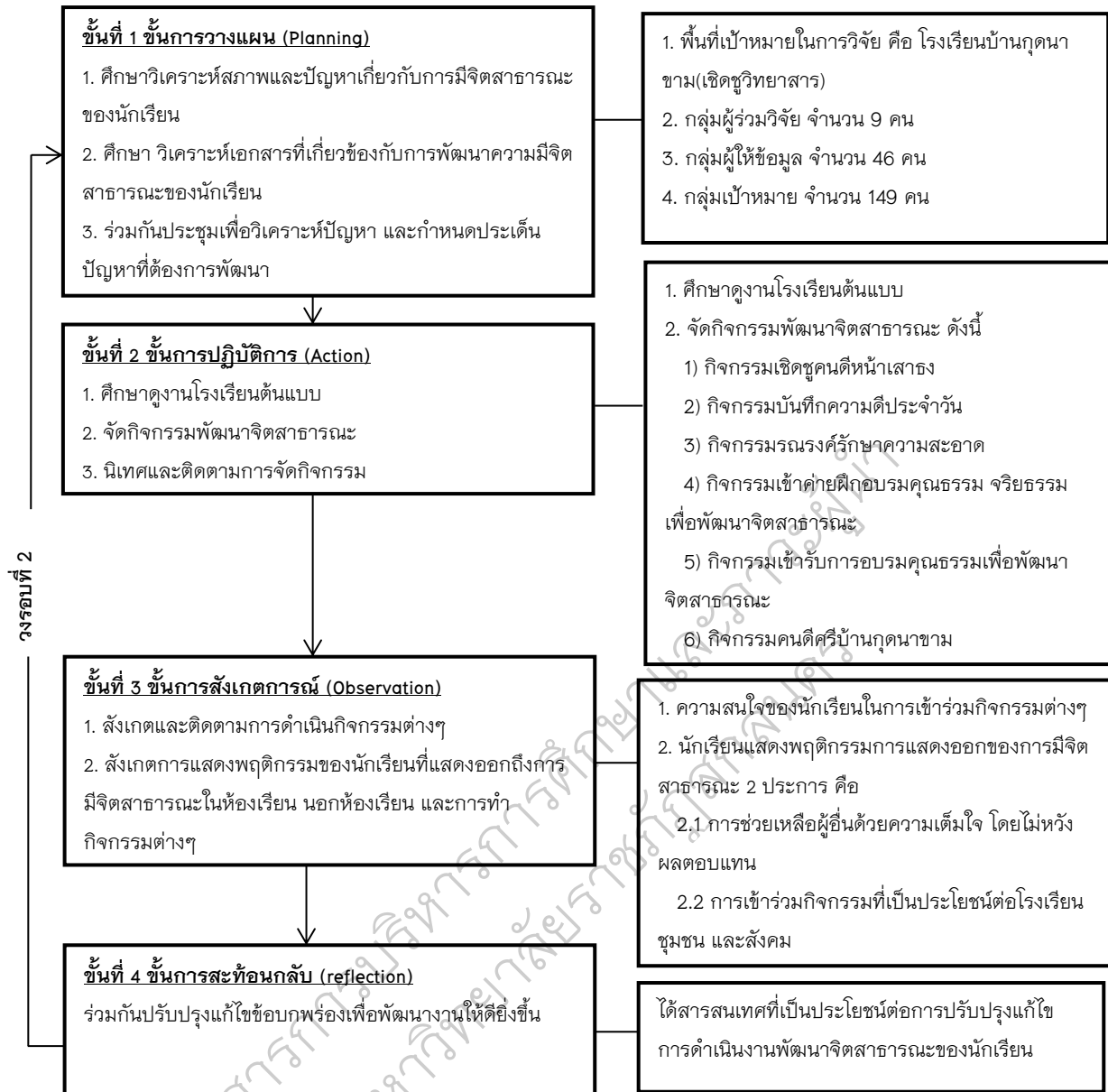
ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ทำวิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการทำวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2
3. เพื่อติดตามผลการพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ดังภาพประกอบ 1 ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศงขลา เขต 2 โดยใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นการทำงานร่วมกันของคณะครูในโรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีลำดับขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย จำนวน 9 คน

1.1 ผู้วิจัย คือ ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร)

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศงขลา เขต 2 ปีการศึกษา 2558

1.2 ผู้ร่วมวิจัย ซึ่งเป็นครูโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) จำนวน 8 คน คือ ครูประจำ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ปีการศึกษา 2558

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือในการใช้ในการวางแผน ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมครู แบบสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ โรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองนักเรียน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการดำเนินการพัฒนาความมีจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์
3. เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตการณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสะท้อนกลับ ได้แก่
 - 3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการพัฒนาความมีจิตสาธารณะของนักเรียน
 - 3.2 แบบสังเกตพฤติกรรมด้านความมีจิตสาธารณะของนักเรียน
 - 3.3 แบบสอบถามเพื่อประเมินพฤติกรรมของนักเรียนด้านความมีจิตสาธารณะของนักเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ข้อมูลร่วมกันสร้างขึ้น ใช้เวลาในการดำเนินการ ในปีการศึกษา 2558 ระหว่าง เดือน มิถุนายน – มีนาคม 2559 โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน เกี่ยวกับ สภาพและปัญหาการพัฒนาความมีจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) แบบสังเกต พฤติกรรมของนักเรียน แบบสอบถามเพื่อประเมินพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตาม กิจกรรมพัฒนา ดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยที่โรงเรียนแต่งตั้งขึ้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการรายงาน วงรอบที่ 1 ตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึง ธันวาคม 2558 และวงรอบที่ 2 ตั้งแต่เดือน มกราคม ถึง มีนาคม 2559
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย และผู้ร่วมวิจัย ได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย (PAOR)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้สถิติดังนี้

1. ค่าร้อยละ 2. ค่าเฉลี่ย 3. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4. ร้อยละความก้าวหน้า

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า

1.1 สภาพ พบว่า นักเรียนไม่เต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ค่อยอาสาในการทำงาน เวลาทำงาน ช่วยเหลือบุคคลอื่นก็หวังสิ่งตอบแทน ไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนของตนเองหรือ ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

1.2 ปัญหา พบว่า นักเรียนขาดความตระหนักในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขาดจิตอาสา ไม่ชอบช่วยเหลืองานบุคคลอื่น

2. แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ได้ดำเนินการพัฒนาความมีจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) คือ

2.1 การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน โดยการนำคณะครู ไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนบ้านง่อนหนองพะเนาวิ มิตรภาพที่ 126 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า คณะผู้ร่วมศึกษาดูงานได้รับความรู้และประสบการณ์ และได้เห็นสภาพโดยทั่วๆ และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจริงของโรงเรียนต้นแบบ

2.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน ประกอบด้วย

2.2.1 กิจกรรมเชิดชูคนดีหน้าเสาธง เป็นการเน้นเรื่องการกระทำที่เป็นจิตสาธารณะ กล่าวยกย่องชมเชยนักเรียนที่ทำความดีทั้งต่อตนเอง โรงเรียน ชุมชน และต่อสังคมในด้านความมีจิตสาธารณะ

2.2.2 กิจกรรมบันทึกความดี นักเรียนคิดที่จะทำดีทุกวัน รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือคนอื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนดูแลรักษาสาธารณะสมบัติด้วยความเต็มใจ โดยให้นักเรียนได้บันทึกความดีที่ตนเองได้กระทำในแต่ละวันลงในสมุดบันทึกของตนเองแล้วนำมาให้คุณครูประจำชั้นรับรอง

2.2.3 กิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาด มอบรางวัลให้กลุ่มสีที่มีคะแนนสะสมสูงสุด พร้อมทั้งกล่าวชมเชยที่หน้าเสาธง และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบผ่านระบบเสียงตามสายของโรงเรียน

2.2.4 กิจกรรมเข้าค่ายฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ นักเรียนได้รับความรู้ มีความรู้ความเข้าใจในความหมายของจิตสาธารณะ นักเรียนมีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง สนุกสนาน เกิดความเข้าใจ มีความตระหนักในภาระหน้าที่สร้างจิตสาธารณะเพิ่มมากขึ้นอย่างน่าพอใจ

2.2.5 การเข้ารับการอบรมคุณธรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความหมายของจิตสาธารณะนักเรียนกับสังคม เห็นวิธีการพัฒนาจิตสาธารณะวิธีหนึ่ง คือการฝึกตนเองให้เป็นผู้ให้มากกว่าการเป็นผู้รับ พยายามทำให้คนที่อยู่รอบข้างเรามีความสุข แล้วเราก็จะมีความสุข

2.2.6 กิจกรรมคนดีศรีบ้านกุดนาขาม นักเรียนจะพยายามทำความดีโดยเฉพาะแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะเพื่อให้ตนเองได้ถูกบันทึกชื่อในสมุดบันทึกความดีและเมื่อสิ้นปีการศึกษาก็จะทำการสรุปคะแนนและประกาศเป็นคนดีศรีบ้านกุดนาขาม มอบเกียรติบัตรและได้รางวัลความดีประกาศให้ชุมชนรับทราบ

3. ผลการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะนักเรียนโดยครู เพื่อให้ทราบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการแสดงพฤติกรรม โดยประเมินตามตัวชี้วัดความมีจิตสาธารณะ พบว่า วงรอบที่ 1 ภายหลังการพัฒนาพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะนักเรียนอยู่ในระดับ มาก ทุกตัวชี้วัด วงรอบที่ 2 ภายหลังการพัฒนาพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะนักเรียนอยู่ในระดับ มากที่สุด ทุกตัวชี้วัด

3.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแบบประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโดยผู้ปกครอง นักเรียนเป็นผู้ประเมิน เพื่อให้ทราบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการแสดงพฤติกรรม โดยประเมินพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะตามตัวชี้วัดความมีจิตสาธารณะ พบว่า วงรอบที่ 1 ภายหลังการพัฒนาพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะนักเรียนอยู่ในระดับมาก ทุกตัวชี้วัด วงรอบที่ 2 ภายหลังการพัฒนาพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะนักเรียนอยู่ในระดับ มากที่สุด ทุกตัวชี้วัด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม (เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพและปัญหาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า

1.1 ด้านสภาพจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียนไม่เต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ค่อยอาสาในการทำงาน เวลาทำงานช่วยเหลือบุคคลอื่นก็หวังสิ่งตอบแทน ไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนของตนเองหรือชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองในขณะเดียวกันขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน สอดคล้องกับ วารุณี วงศ์วีรุฬห์รักษ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียนจะไม่ดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม นักเรียนมักจะไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลสมบัติส่วนรวม พบว่า นักเรียนบางส่วนยังขาดการมีจิตสาธารณะ ไม่มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น หลีกเลี่ยงไม่เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ไม่ตั้งใจในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่รู้จักเสียสละ ไม่ดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น การใช้สิ่งของต่างๆ แล้วไม่เก็บเข้าที่ หรือใช้อย่างทะนุถนอมและนักเรียนไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม ทำลายไม่รักษาสมบัติส่วนรวม ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน สังคม

1.2 ด้านปัญหาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียนขาดความตระหนักในการรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขาดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักเรียนขาดการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในจิตใจ สถานศึกษาขาดการให้ความสำคัญในการพัฒนาเรื่องจิตสาธารณะให้กับนักเรียน และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินการไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับ เนตรนภิส แพงพา (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎของทางโรงเรียนทำลายข้าวของที่เป็นสาธารณะสมบัติ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนหรือชุมชนจัดขึ้น ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและครู ต้องคอยควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเข้มงวด

2. แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ใช้แนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน 2 วงรอบ วงรอบที่ 1 ดำเนินการ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) ศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการมีจิตสาธารณะของนักเรียน 2) จัดกิจกรรมพัฒนาสาธารณะของนักเรียน ประกอบด้วย 2.1) กิจกรรมเชิดชูคนดีหน้าเสาธง 2.2) กิจกรรมบันทึกความดีประจำวัน 2.3) กิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาด 2.4) กิจกรรมเข้าค่ายฝึกรบคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ 2.5) การเข้ารับการอบรมคุณธรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ และ 2.6) กิจกรรมคนดีศรีบ้านกุดนาขาม 3) การนิเทศภายใน และในวงรอบที่ 2 คือการขยายเวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน 4 กิจกรรมได้แก่ 1) กิจกรรมเชิดชูคนดีหน้าเสาธง 2) กิจกรรมบันทึกความดีประจำวัน 3) กิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาด และ 4) กิจกรรมคนดีศรีบ้านกุดนาขาม

การดำเนินการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาธา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยใช้แนวทางที่กล่าวมาข้างต้นช่วยพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนให้สูงขึ้นได้ จะสังเกตได้จากพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะ อาทิเช่น เวลาว่างนักเรียนจะช่วยคุณครูดูแลห้องสมุด เก็บสิ่งของเข้าที่ เก็บกวาดรักษาความสะอาดบริเวณภายในและรอบๆ ห้องสมุด ช่วยดูแลรักษาอุปกรณ์การทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน มีระเบียบวินัยในตนเอง รู้จักหน้าที่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ต้องให้ครูคอยดูแลควบคุมอย่างใกล้ชิด มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนพี่น้องและคุณครูเมื่อมีโอกาสโดยไม่ต้องร้องขอช่วยเหลือแบ่งเบาภาระผู้ปกครองโดยการช่วยเหลืองานบ้านและงานอื่นๆ ตามกำลังความสามารถและเมื่อมีโอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมทั้งที่โรงเรียนจัดขึ้นและกิจกรรมที่ชุมชนจัด สอดคล้องกับ วารุณี วงศ์วิรุฬห์รักษ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชั่ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร มีแนวทางทางการพัฒนาจิตสาธารณะดังนี้ คือ 1) การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมเพื่อพัฒนาการมีจิตสาธารณะ 2) การจัดกิจกรรมชุมนุมจิตสาธารณะ ดำเนินการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นสถานการณ์จำลอง มีทั้งหมด 12 กิจกรรม

3. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนโรงเรียนบ้านกุดนาขาม(เขตชูวิทยาสาธา) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ปรากฏผลดังนี้

3.1 ผลการประเมินพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะนักเรียนโดยครู ก่อนการพัฒนา พบว่า ครูประเมินพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับ น้อย ($\bar{x}=2.50$) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่ 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจอยู่ในระดับ ปานกลาง พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาด้วยความสมัครใจ และ 3 แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น อยู่ในระดับ น้อย ตัวชี้วัดที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 1 ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ พฤติกรรมบ่งชี้ที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม และ 3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น อยู่ในระดับ น้อย หลังการพัฒนา ครูประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}=3.78$) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัด พบว่า หรือ ทุกตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของการมีจิตสาธารณะ อยู่ในระดับ มาก และวงรอบที่ 2 การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน พบว่า ครูประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.74$) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ทุกตัวอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ เนตรนภิส แพงพา (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสาธารณะที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากมีการพัฒนา

3.2 ผลการประเมินพฤติกรรมจิตสาธารณะตนเองโดยนักเรียน วงรอบที่ 1 ก่อนการพัฒนา พบว่า ภาพรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{x}=2.93$) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ทุกตัวอยู่ในระดับ ปานกลาง หลังการพัฒนา พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x}=3.87$) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ทุกตัวอยู่ในระดับ มาก และวงรอบที่ 2 การพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x}=4.71$) เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ พบว่า ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ทุกตัวอยู่ในระดับ มากที่สุด สอดคล้องกับ มงคลสิน เตชะนิยม (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษา

ผลการดำเนินงานการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมของนักเรียน พบว่าคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังเข้าค่ายคุณธรรมสูงกว่าก่อนเข้าค่ายคุณธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเหมาะที่จะนำมาพัฒนาสถานศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม
- 1.2 โรงเรียนสามารถนำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้พัฒนางานด้านอื่นๆ เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการงานวิชาการ โรงเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน เป็นต้น
- 1.3 โรงเรียนควรจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยเหลือบุคลากรในการปฏิบัติงาน
- 1.4 ครูควรมีความตระหนักต่อการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนพบว่ามีค่าสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาคุณธรรมในด้านอื่นๆ
- 1.5 ผู้บริหารโรงเรียนควรที่จะเห็นความสำคัญในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้เป็นมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 1

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรทำการวิจัยเฉพาะด้านเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณธรรมแก่นักเรียนอย่างยั่งยืน เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อควมมีวินัยของนักเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรมนำความรู้ในโรงเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน
- 2.2 กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาควมมีอย่างหลากหลายและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน
- 2.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างและพัฒนาควมมีจิตสาธารณะของนักเรียนเพื่อสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมและประเทศชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ :
- โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เนตรนภิส แพงพา. (2555). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านโพน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- บุญดี โงษธาตุ. (2555). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมุกดาหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- บันเทิง พาพิจิตร.(2547). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ไพศาล วิสาโล. (2551). *อนาคตของความสุข*. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- โมตรี สารการ. (2557). *การพัฒนาการจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านแพงพิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- มงคลสิน เตชะนิยม. (2550). *การศึกษาการปฏิบัติงานโครงการเสริมทักษะระเบียบวินัยครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้.
- รังสี เกษมสุข และสุขุมาล เกษมสุข. (2550) *การพัฒนาจิตสาธารณะโดยใช้บทบาทสมมติสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม)*.บทความวารสาร. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 35(3); ม.ค.-มี.ค. : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- วารุณี วงศ์วิรุฬห์. (2555). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. (2554). *รายงานผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน ปีการศึกษา 2554*. สกลนคร : สกลนครการพิมพ์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2550). *“ทานและการอาสาสมัคร จิตอาสา จิตสาธารณะ”* ใน จดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพ ฉบับสร้างสุข. หน้า 31 – 32. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- โสภณ พรโชคชัย. (2548). *CSR ที่แท้*. กรุงเทพฯ: ส.วิรัช การพิมพ์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2551) *การออกแบบการวิจัย : วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันตชัย ยूरประดม และคณะ. (2553). *CSR ในองค์กร ก้าวหน้าอย่างมีความสุขด้วย Happy Workplace*. กรุงเทพฯ: สอชภาครีเอชั่น.
- อมรรัตน์ เจริญชัย. (2550). *การเสริมสร้างจิตสาธารณะ*. วารสารการศึกษาทั่วไป.